

DN Debatt. "Landerholms slarv väcker frågor om mer än bara honom"

Uppdaterad 2025-02-02 Publicerad 2025-02-01

Frågorna behöver besvaras – oavsett om Landerholm till slut betraktas som straffansvarig eller inte, skriver artikelförfattaren. Foto: Roger Turesson

DN DEBATT.

Skandalen kring den nationella säkerhetsrådgivaren handlar inte bara om Henrik Landerholm och vad han glömde på kursgården. Läger man pussel med händelserna framträder konturerna av ett begynnande moras när det gäller viljan och förmågan att följa föreskrifter och lagar, skriver yttrandefrihetsexperten Nils Funcke.

2025-02-02 kl 11.09: Artikeln har tillfogats en rättelse.

Visst kan det vara klokt att avvakta med några slutsatser innan [förundersökningen](#) mot före detta nationella säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholm antingen leder till åtal eller läggs ned. Men det finns anledning att ställa ett antal frågor som Sveriges medborgare har rätt att få svar på.

1. Varför polisanmälades inte Landerholm efter internutredningen av regeringskansliets säkerhetschef? Var statsministern eller rättschefen i statsrådsberedningen på något sätt delaktiga i beslutet att inte överlämna utredningen till åklagare?

Det finns en skyldighet för en myndighet att anmäla misstankar om vissa brott. Enligt lagen om offentlig anställning (LOA) ska "den som är skäligen misstänkt för att i sin anställning ha begått brott" anmälas. I propositionen inför ändringen i LOA skriver ansvarigt statsråd: "Ett motiv för att ha kvar skyldigheten att anmäla vissa brott till åtal kan vara att en sådan skyldighet minskar sannolikheten för att en myndighet av ovidkommande hänsyn underlåter att anmäla ett brott." Anmälningssplikten gäller bland annat misstankar om att någon av oaktsamhet röjt en hemlig uppgift (Brottsbalken 20:3).

Statsministern är regeringskansliets högste chef och därmed ytterst ansvarig. I den rollen hade han kunnat överpröva säkerhetschefens beslut att inte polisanmäla Landerholm. Vilka överväganden gjorde statsministern när han fick kunskap om utredningen och säkerhetschefens beslut?

Statsministern och säkerhetsrådgivaren. Foto: Roger Turesson

2. Varför diariefördes säkerhetsutredningen först efter 673 dagar, när en journalist begärde ut den?

Säkerhetsutredningen borde ha diarieförts samma dag som beslutet fattades att inte polisanmäla Landerholm. Utredningen låg till grund för beslutet och var därmed att betraktas som allmän handling, enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningens 2 kap. 10 §. Under samma diarienummer ska alla minnesanteckningar och övriga handlingar som tillfört utredningen betydelsefulla uppgifter registreras. Den sekretessmarkering som gjordes vid utlämnandet förefaller för långtgående, och bör prövas i domstol.

Varför tog Landerholms med sig fyra sekretessbelagda, varav ett säkerhetsskyddsklassat, dokument till

3. kursgården? Låg handlingarna i skåpet på kursgården i en säkerhetspåse?

Enligt föreskrifter utfärdade av Säkerhetspolisen (PMFS 2022:1) krävs beslut av säkerhetschefen innan dokument i den högsta säkerhetsskyddsklassen får tas med utanför myndigheten. Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska alla säkerhetsklassade dokument förvaras i en så kallad säkerhetspåse när de lämnar myndigheten och hållas under ständig uppsikt. En säkerhetspåse kan inte återförslutas när den väl öppnats. Återfinns handlingar som varit på drift och säkerhetspåsen är bruten eller skadad ska uppgifterna betraktas som rövda.

Om jag låser min lägenhet men någon okänd har en nyckel, är lägenheten då verkligen "låst"?

Enligt Säpos föreskrifter får ett förvaringsutrymme "godkännas endast om det är försett med eller omges av åtgärder för att upptäcka, försvåra och hantera obehörigt tillträde". Landerholm själv och de som nu söker förmildrande omständigheter poängterar att skåpet på kursgården var låst. Om jag låser min lägenhet men någon okänd har en nyckel, är lägenheten då verkligen "låst"? Sett ur ett säkerhetsperspektiv är det uppenbart att ett allmänt tillgängligt skåp som inte uppfyller Säpos krav på säkerhet, och därtill regelbundet städas, inte uppfyller kraven.

Exempelvis Karlshamns kommun har dragit slutsatser av MSB:s och Säpos anvisningar. Enligt kommunen får "säkerhetsskyddsklassificerade handlingar [...] inte förvaras i förvaringsbox på järnvägsstation, flygplats, hotell eller annat förvaringsalternativ".

"Dokumentet hittades och hämtades av en av mina medarbetare." Landerholms uttalande ger intryck av att det var medarbetaren som både hittade och hämtade handlingarna. Att det var en [utomstående som hittade](#) dokumenten döljs av Landerholm formulering.

Säkerhetstjänster är skrupelfria, även när det gäller allierade och vänligt sinnade länder. Minns hur USA:s säkerhetstjänst 2013 avlyssnade Tysklands förbundskansler Angela Merkels telefon.

Vilka åtgärder vidtogs av regeringskansliet när det gäller [Landerholms mobil](#), som glömdes kvar på Ungerns

4. ambassad?

Den nationelle säkerhetsrådgivarens telefon innehåller sannolikt telefonnummer, sms och kanske också e-post som kan kartlägga hans kontaktnät, resor och eventuellt också andra uppgifter. Uppgifterna kan enskilt eller tillsammans vara sekretesskyddade. Att en i säkerhetspolitiska sammanhang opålitlig stat haft tillgång till Landerholms telefon innebär att innehållet ska betraktas som röjt. Säkerhetstjänster är skrupelfria, även när det gäller allierade och vänligt sinnade länder. Minns hur USA:s säkerhetstjänst 2013 avlyssnade Tysklands förbundskansler Angela Merkels telefon.

5. Vilken skadebedömning gjordes av regeringskansliet av att ambassaden haft tillgång till telefonen? Har den använts efter återlämnandet? Vilka andra telefonnummer och telefoner inom regeringskansliet och myndigheter har tagits ur bruk och destruerats? Vilka skyddade funktioner och personer har blivit röjda?

Röjandet av innehållet i telefonen kan ha förorsakat lika stor skada för landets säkerhet som handlingarna på kursgården. Finns telefonen kvar ska den liksom anteckningsboken som Landerholm glömde på Sveriges Radio analyseras av Säpo.

Riksdagens konstitutionsutskott bör öppna ett granskningsärende om statsministerns roll i beslutet att inte polisanmäla Landerholm.

Lägger man pussel med händelserna framträder konturerna av ett begynnande moras när det gäller viljan och förmågan att följa föreskrifter och lagar. Nu återstår för ansvariga instanser att söka bringa klarhet i de frågor som väckts av Landerholms försumlighet:

- **Åklagaren** bör inleda en förutredning om huruvida säkerhetschefen brutit mot anmälningsplikten när säkerhetsutredningen inte överlämnades till åklagare.
- **JO** bör inleda en granskning av om hanteringen av handlingarna levt upp till kraven i grundlag, förvaltningslagen samt offentlighets- och sekretesslagen.
- **Riksdagens konstitutionsutskott** bör öppna ett granskningsärende om statsministerns roll i beslutet att inte polisanmäla Landerholm.
- **UD och försvarsdepartementet** bör kartlägga hur förtroendet i andra länder och Nato påverkats.
- **Säpo och Försvarsmakten** bör analysera vilka åtgärder som behöver vidtas för att eliminera skadan av att uppgifter som

kan förorsaka skada eller men för landet röjts.

Frågorna kräver svar även om uppgifterna i Landerholms mobil, anteckningsbok och dokumenten på kursgården, trots att de röjts, inte anses medföra men för Sveriges säkerhet, och Landerholm därför frias från straffansvar för vårdslöshet med hemlig handling.

[Läs fler artiklar från DN Debatt.](#)

Rättelse: I en tidigare version av artikeln fick Angela Merkel fel titel.

Text

Nils Funcke, journalist och yttrandefrihetsexpert

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt